

Af Malthe Jacobsen

Internettet er ikke opfundet i Herning

Egentlig startede det i 1984. Danmark skulle forholde sig til, at informations-teknologien udviklede sig - og efter mange debatter nåede Folketinget til den beslutning, at det gjorde den jo nok, hvorefter man indgik et »Hybridnet-forlig«. Om denne beslutning i sit hovedindhold fik større konsekvenser for teknologiens anvendelse i Danmark, er nok tvivlsomt, men et »to-cifret million-beløb« - det endte med at blive netop 10 millioner - blev afsat årligt i 3 år til at gennemføre forsøg med anvendelse af informationsteknologi. Den beslutning satte gang i et og andet.

Det handler (ikke) om massemedier

Det kan være svært nu ti år efter at huske, hvad den »nye« teknologi kunne udrette, men læser man i de »gamle skrifter« handler det meget om, at fjernsynssignaler, radiosignaler og mange andre signaler kan omsættes til »digital form«, så de altså ligner den slags, man bruger inden for data-behandling og -transmission. Det handlede også om, at

man med de nye kabler - lavet af glas, men de kan bøjes uden at gå i stykker! - kan sende data så ganske forfærdelig hurtigt.

En »mediekommission« sad og tænkte dybt over, hvad det nu alt sammen skal føre til. For teleselskaberne var det udkald til nye og store investeringer i »det fremtidige« telenet. For antenneforeningerne var det en overlevelseskamp, fordi teleselskaberne forsøgte at bruge teknologien til at styrke monopol-stillingen, og fordi der skulle gå endnu en halv snes år og væltes forskellige mure, før tilliden til planøkonomien fik så kraftigt et knæk, at »markeds-krafterne« blev hot stof selv på tele-området.

Folketinget vedtog et »hybridnet-forlig«. Efter ordbogen betyder hybrid »bastard, krydsning af dyre- eller plantearter«. At mange ting blev blandet sammen i det forlig, er åbenbart. Televæsnerne fik noget, antenneforeningerne overlevede, industrien fik nogle ordre. Men hvad gik forliget egentlig ud på? Jeg spurgte i den tid de politikere, jeg mødte,

og som havde været med til at forme denne nationale teknologi-politik, og jeg fik mange svar. Nogle mente, at de havde besluttet, at tele-væsnerne skulle gå over til denne nymodens digitale forsendelse i glasrør (og de blev lidt ærgerlige over at opdage, at tele-folket helt selv havde truffet den beslutning inden og var i gang med at gennemføre den). Andre mente, at de havde vedtaget en anlægslov, selvom de eneste penge, der blev bevilget, var det to-cifrede millionbeløb til forsøg med anvendelse. En ting var de dog alle enige om: det handler om massekommunikation, altså konkret om udbredelse af fjernsyn, for det var resultat af mediekommissionen, og den handlede om massemedierne.

Så den teknologi-generation, der som sit væsentligste kendetegn har individualiseringen af adgang til information, blev holdt over dåben i det danske folketing - blot kom man ved et uheld til at give barnet et forkert navn.

Kort mellemakt

Inden vi skal høre, hvad den historie har med introduktionen af telefax'en i Herning at gøre, skal vi kaste et kort blik ind i nogle støvede universitetslokaler i USA. Mens kaffekoppernes ringe danner mønstre på skriveunderlagene bliver nogle kloge hoveder ved med at tale om nogle nye strategier for, hvordan datamaskiner skal kommunikere, og hvilke standarder, der skal anvendes til det. De taler meget om TCP/IP. Hvis man anvendte den standard i et enormt netværk med måske tusinder af datamater bundet sammen, så kunne disse datamater stå og tale sammen, og dem i midten kunne danne bro mellem dem, der stod længere væk - ja faktisk kunne alle være bro for alle. Hvis en ny bruger skulle oprettes, skulle han kun oprettes lokalt - for der var slet ingen central net-operator. Og hvis russerne smed en bombe, der ramte nogle af datamaterne, så kunne de andre fortsætte med at snakke sammen.

Tanken er fascinerende. Åbne netværk, åben kommunikation, ingen central styring. Mønstrene af kaffekoppernes ringe blev større og større - som et

billede på en ny tids kommunikation, hvor nye ringe hele tiden dannes og skaber nye veje i det fælles netværk.

Så til Herning

I Herning og omegn - faktisk startede det i omegnen, men lad nu det ligge - tænkte man også over teknologien og de nye tider. Bibliotekerne var jo kommet noget sent i gang med at udnytte en ny tids muligheder, men hvis man kunne hente nogle midler ovre fra København, så kunne det måske gå lidt lettere alt sammen.

En ting havde man fra starten gennemskuet derude på heden: det handler ikke om massemedier, det handler om individuel adgang til information. Denne »nye« teknologi giver den enkelte adgang til et data-net, hvorpå der er databaser. Man behøver ikke længere gå på biblioteket for at slå op i de store kataloger, man kan søge direkte i baserne. Hvis nu man hertil lægger lidt fantasi, så kan man forestille sig en fremtid, hvor der ikke blot ligger kataloger på databaserne, men hvor elektronikken bliver et medie for selve »tingen«: en bog, en film, et spil ...

Herning-gruppen - det, der blev til HELOS projektet - tænkte en del over, hvad alt dette kunne komme til at betyde for biblioteket. Kunne det f.eks. en dag betyde, at borgerne slet ikke havde noget at komme på biblioteket for? Kunne man klare det hele hjemme fra skærmen og tastaturet? Var udviklingen i virkeligheden en trussel mod biblioteket som institution?

Man valgte en anden - og nok både mere konstruktiv og mere realistisk - indfaldsvinkel. Bibliotekerne har til opgave at formidle »bogen« til mulige læsere. Denne grundlæggende formidlingsopgave bliver næppe mindre, fordi mediet bliver mere kompliceret og udbuddet mere uoverskueligt. Hvis denne tanke en kort stund kunne virke beroligende, så blev idyllen igen ødelagt af det næste spørgsmål: er de nuværende biblioteker kvalificerede til at løse denne fremtidige biblioteksopgave, eller vil andre -

mere dynamiske og mere teknologi-mindede - overtage bibliotekets opgaver?

Dermed var der sat vand over til et projekt, der blev en strøm af større og mindre projekter, og som handlede om at forsøge at gøre noget af det, man kunne forestille sig, at man skulle gøre i fremtiden. Nogle af elementerne kunne have eller få deres berettigelse under overskriften »service-udvikling« - omend den overskrift politisk ikke er så god, for det lyder som om det kommer til at koste flere penge. Andre elementer kunne retteligen have overskriften »kvalificering af medarbejdere og organisation«, men det kunne lyde som efteruddannelse, og den slags er der kun små-penge til. Nogle elementer kunne også have overskriften »jagten på bibliotekets fremtidige identitet«, men den overskrift viste alt for tydeligt, hvor sårbar man i virkeligheden er. Nogen kunne få den tanke, at man i virkeligheden bare var ude på at kæmpe for sin egen overlevelse - og det er nu engang ikke nær så smukt som at kæmpe for borgerne, de ressourc-svage, kulturen eller erhvervslivets forbedrede konkurrenceevne.

Heldigvis løste hybridnet-forliget om ikke så mange andre så dog dette problem. Et bredt flertal i folketinget havde besluttet, at der skulle eksperimenteres med denne nye »informationsteknologi«. Så det var bare det, man gjorde.

Fix-fax

Jeg skal ikke her gå dybere ind i HELOS-forsøgets enkelte sider og forløb - det er der allerede skrevet en masse om.

Derimod vil jeg gerne - måske lidt nostalgisk - bringe et lille aspekt op, som vi nu kan se tilbage på med et overbærende smil. Jeg tænker på HELOS-projektets opfindelse af telefaxen. Der er naturligvis ikke tale om opfindelse af den basale teknologi eller den almindelige tele-tjeneste. Men det var faktisk HELOS-projektet, der gav telefaxen en plads i bibliotekernes infrastruktur, og dermed bar det sig således.

I en af de livlige HELOS-diskussioner, hvor jeg havde fornøjelsen at deltage, forsøgte man at analysere de kvalifikationer, som netop bibliotekerne havde til at være fremtidens informationsformidlere. Så vidt jeg husker var jeg den eneste ikke-bibliotekar i kredsen, men det skulle ikke forhindre mig i at fremhæve bibliotekernes måske stærkeste kort - at de udgør en infrastruktur med hele interurban-lånesystemet. Det er jo fantastisk hvilke muligheder det giver mig, når jeg som borger går ind på et lille bibliotek i Lemvig, Egvad eller Struer. En af de deltagende biblioteksledere svarede, at det jo var en meget stærk argumentation - og at den havde været endnu stærkere, hvis den også var rigtig!

Da vi så havde hørt på alle fortrædelighederne, begyndte kreativiteten at vende tilbage ud fra spørgsmålet: hvordan kan vi i dag med den tilgængelige teknologi få en prøve på, hvordan fremskaffelsen via bibliotekernes infrastruktur kunne komme til at se ud i fremtiden. Kan man her og nu reducere fremskaffelsestiden drastisk.

Konklusionen blev, at en række biblioteker, der indgik i samarbejdet, fik telefax.

Jeg nævner dette af to grunde. For det første, fordi tanken om at have telefax i dag er fuldstændig trivial - telefaxen er blevet lige så trivial for os alle som telefon, tekstbehandling - og e-mail(?). Men på det tidspunkt var det udtryk for nytænkning, og denne nytænkning var styret af en anvendelsesmæssig vision.

For det andet blev denne telefax-anskaffelse en lækkerbissen for projektets kritikere. Tror man virkelig - derude i Herning - at man udvikler biblioteket og kulturen ved at købe en telefax? Og svaret på det spørgsmål er selvfølgelig, at det gør man ikke. Man udvikler ikke bibliotekerne ved blot at anskaffe teknologi. Man udvikler i øvrigt heller ikke teknologien ved blot at udvikle teknologien! Samspelet mellem teknologien og det, den bruges til, er mere kompliceret end som så.

Hvad der siden hændte

Og årene gik, og Lone Dybkjær blev sat til at skrive om »Info-samfundet år 2000«. Hvori adskiller dette Info-samfund sig fra den vision, der arbejdede med i HELOS 10 år tidligere?

Der kom - heri fik folkettinget ret - stadig flere fjernsynskanaler, uden jeg ved, om folk, der tager dem via satellit, er mindre eller mere lykkelige end de, der tager dem via hybridnet eller gammeldags antenneforening.

De gode amerikanere, der tegnede interessante netstrukturer på deres skriveunderlag, fik deres nye standard udbredt. Den er også på visse punkter blevet videreudviklet, dog efter sigende ikke nær så godt som nogle af de andre net-systemer. Det sjove er, at det er uinteressant, om deres teknologi var og er bedre eller dårligere end andres, for deres blev udbredt.

Det er vigtigt at forstå alvoren i denne sammenhæng. Det interessante ved denne netstandard - Internettet - er ikke teknologien, om den er mere eller mindre avanceret. Det interessante er udbredelsen.

Ser man med »teknologi-briller« på Lone Dybkjærs rapport, kan man blive skuffet, for den handler ikke - som den hævder - om ny teknologi (ind imellem ser det ud til, at det er meget gamle projekt-visioner, Datacentralen har fundet frem og støvet af til lejligheden). De planer, som rapporten beskriver, kunne set fra en teknologisk synsvinkel gennemgående være realiseret for år tilbage.

Det, der gør rapporten interessant alligevel, er basalt set dette simple: udbredelsen. Brugere over hele verden har taget Internettet til sig. Dermed er det blevet interessant som vej til »offentliggørelse«. Inden for de sidste par år er mængden af »udgivere«, der er »gået på Internettet« vokset eksplosivt, og det sætter så yderligere kog under kedlen med, at alle skal have adgang til nettet, for ellers kan man ikke følge med.

Den teknologiske virkelighed, som bibliotekerne i dag skal forholde sig til, er derfor ikke teknologisk. Den handler om måden, hvorpå teknologien anvendes. Skal man forstå disse års teknologi-udvikling, så skal man forstå de strukturer, der knytter sig til anvendelsen.

Skal man påvirke teknologi-udviklingen, så skal man ikke interessere sig for teknologien, men for at skabe levedygtige anvendelsesmønstre. Sat lidt hårdt på spidsen kunne man påstå, at de, der udvikler teknologien i dag, faktisk er de personer og grupperinger, der udvikler anvendelsen.

Men denne tanke skal ikke overdrives, og det er fortsat min klare påstand, at Internettet ikke blev opfundet i Herning.

